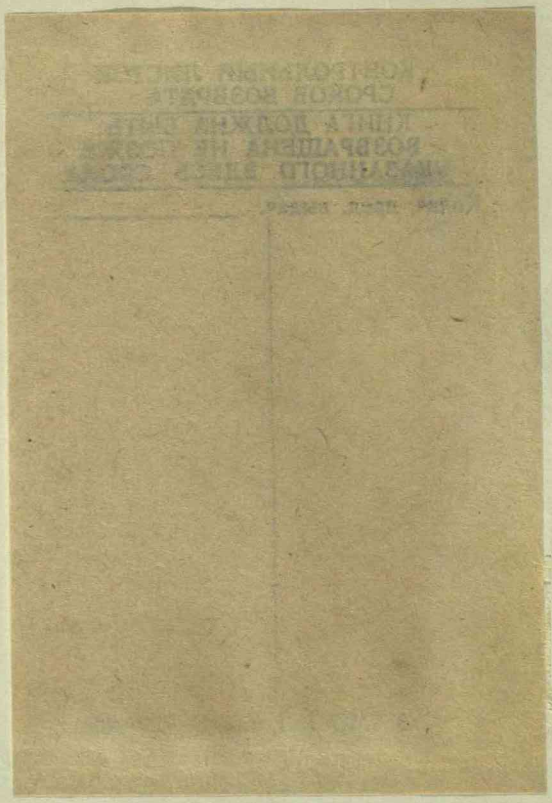
ИВАН КОТЮШЕВ

КАЯКТЫНЪ ТЎЛГЎЗІ



АБАКАН-1959



И. КОТЮШЕВ

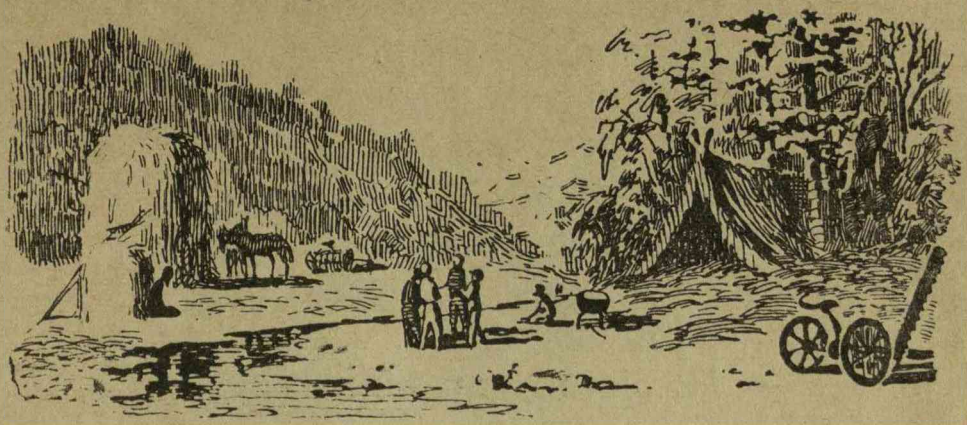
ХАЯКТЫНЪ ТЎЛГЎЗІ

(Олганнар поэмазы)

хакасская областная
БИБЛИОТЕКА



ХАКАСИЯНЫНЪ КНИГА ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫ
АБАКАН—1959

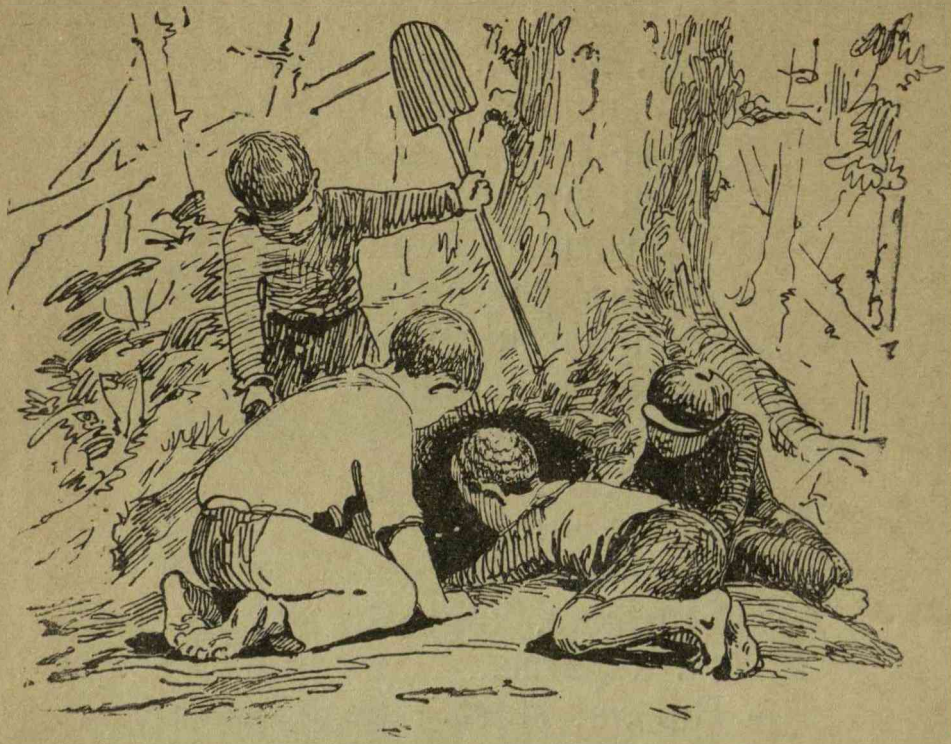


Отта, тайға алтында,
Отах көрінче.
Пүүн манънығ туста анда
Олғаннар чөрче.
Пір орында кинетін
Хысхырча Тоях:
— Мына түлгү!
— Кидертін?..
Хайда?.. Хосханах!..
— Іс, іс! іс нооза! „Түлгү!“
Пастап көріп ал!
— Чох, Хозан, сыннанъ түлгү!
Син хығырып ал!
Ол хумда пазыл парған
Сөсті хығырды.
— Ол хайдар чөре халған,
Хығырдах амды.

— Ініненъ чӧре халтыр.
Пала пар полар.
—Полбин за,—тіпче Сандыр.—
Пу туста полар.
— Ам оларны тут килзе,
Чахсы поларӌых!
Анъ-хустарны ӱгрензе,
Туза поларӌых.
— Че, істеп пар кӧренъер,—



Каяк чöп пирген.—
Кӳрчек, хап ал киленъер.
— Кем парар? Экен!..
...Хайдар-хайдар хаялар
Öзен істінде.
Ос, хазынънар турчалар
Анынъ ӳстӳнде.
Анъ ізі олғаннарны
Андар ал килді.
Öріндірді оларны:
Ін көзіт пирді!
Ін тӳбіне читпеді
Илееде ағас.
Айбынғанда, көрінді
Ікі харағас...
— Пір ле! Ноға пір ле зе?
— Öлгеннер!..
— Ағыл!..
— Ноға көрінминче зе?
— Чатыра чоғыл.
— Тохта! Ойлабыспазын.
— Кічіг! Ойлабас.
— Кöр, ызырыбыспазын!
— Сизін! Аябас.
— Мин чоохтаҷыхпын хайза...
— Хол чох халдынъ, оол!
— Істінъер! Кем тут ползa,
Ани полар ол!
Каяк, хулахтарданъ хаап,
Кир полды холға.



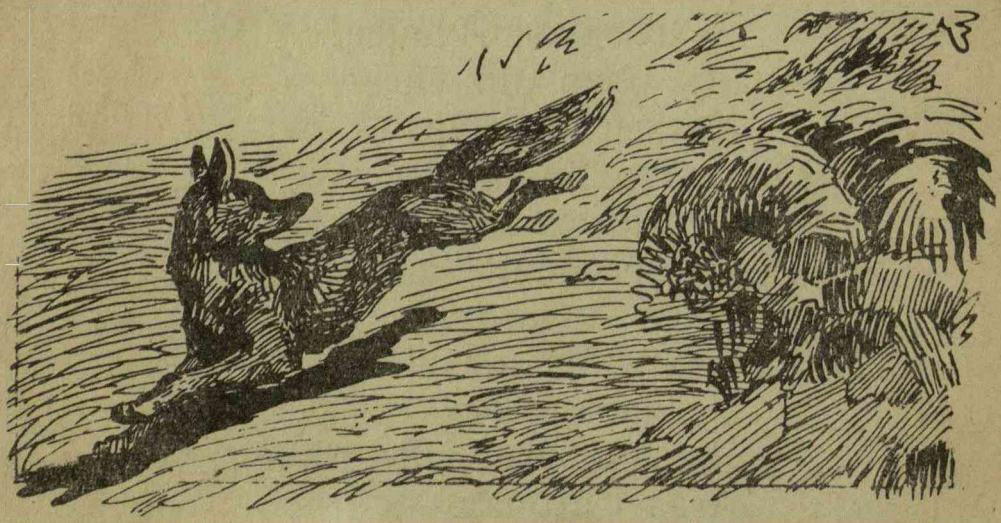
—Табырах, пеер хап,хап, ха-ап!..—
Тўзірді хапха.
Хысхылар истілділер:
— Каяк тўлгўзі!
— Че, аны кödіренъер!
Асты сўмезі!

* * *

От тоғызынынъ соонда
Олғаннар нанды.
Садтағы ах клеткада
Тўлгўчек амды.

Каяк ам кӳлін чӧрче—
Тосхырча аны,
Ана аға сал пирче
Чіг ит, потхыны.
Чарылыспас нанҷылар
Килчелер удаа.
Пірееде пол парчалар
Хызыҷахтар даа.
— „Кӧйтігес“,—тіпче Сандыр,—
Тағзар паранъ ма?
— Кӧрдек, онъарыпчадыр...
Чатча. Чойланма!
— Пеер кил,—хығырча Тоях.
— Тудын аланъар...
— Ырах ит,—тіпче Каяк,—
Чархандырбанъар.
— Тӳлгӳҷек тут килдер бе?—
Сурча Татоҷах.
— Мына кӧрбинчезер бе?
— Кӳҷӳк!.. Адайах!..
Ананъ олар пір ӳнге
Хатхырысчалар.
Оолахтар ӧмелирге
Турыбысчалар.
— Эх, ӳгренҷі!—тіпче
Экен оолағас.—
Адайахты ла пілче!
Ӳс частығ осхас!
— Эх, син ӳгренҷі!—тіпче
Аға Татоҷах.—

Ойынны даа пілбинче.
— Сын!—тіпче Кычах.
— Кирек итпеспістер бе?—
Каяк сӧлепче.—
Пуртах от чох иттер бе?
— Ис!—Кычах тіпче.
— „Истінъер“ ті!
— Истінъер!
— Я.
— Хайди?
— Чахсы.
— Сірер хайди кӳрестер?
— Піс пе? Тынъ чахсы!
— Москва иссе, Сарыгоол,
Махтирчых, неке.
— Искен! Прайны исче ол!
Кӳлінче піске...
— Че, андаг полза,—тіпче



Каяк,—чӧрінъер!
— Кирек пе?—сурча Пӧче.
— Яблоко чеенъер!

* * *

„Кӧйтігес“ чапчанъ ӧсче—
Тох харныҷағы.
Анынъзар ааллап килче
Анынъ хонҷығы.
Ол тирек пазындағы
„Ибде“ чуртапча.
Хыныстығ адыҷағы
Парчығас полча.
Каяк, школаданъ килзӧк,
Андар парчадыр,
Анынъ чахсызын кӧрзӧк,
Чалбыранчадыр.
Че ол пӱӱн килгенінде,
Кӧгліг дее нимес:
Ах клетканынъ тӱбінде
Чатча „Кӧйтігес“...
Аяхтағы хой идін
Чіп тее полбаанҷых,
Кӧп нимес чеен нимезін
Прай хус салғанҷых.
Каяк тіпче:
— Ағырығ...
Хайран... Ӧл парар...
Ӧл парза, тынъ аястығ...

Көп ис тик парар...
Клетка хыринда турып,
Ылғапча оолах,
Іче көзенек азып,
Хығырча:
— Каяк!
Кил, ниме чі! Ӳрӧк тее...
Тохта... Ырах ит...
Анънанъ полар, кізі дее
Ӧл парадыр пит.
— Колхозха пирербіс,—теен
Пабам чайғыда...
Москва аны киректеен...
Ол пілче... мында...
— Ол чох ползa, имнеченъ...
Ылғапчазар ба?
Мал имчізін ал килченъ.
— Ол час полар ба?..
Тӳрче полғанда, андар
Читче нанчылар.
— Нимедір?
— Хайди полдар?—
Суулас сыхтылар.
„Көйтігес“ тее?..
— Көр, чатча...—
Сӧлепче Сандыр.
Ананъ Сарығоол сурча:
— Хайди полғандыр?
Ана ол туста Ханчых
Хыраданъ читті.



Ол ибде чубанмаӆых,
Оларзар килді.
Ол кӳрлепче Каякты:
— Оол!.. Ылғабаӆанъ.
— Пабам, ағырыбысты...
Кӧр. Чазыл алӆанъ.
Мал имӆізі районнанъ
Танъдаданъар чидер.
Мин сығдырадам ананъ,
Читсӧк, пеер килер.

— Ол чазир! Манъат имчі!—
Махтанча Хозан.
— Пылтыр пызоларны чи
Хайди час салған!
Каяк харағы чазын
Чапчанъ чыс салды.
„Көйтігестінъ“ хусхузын
Хыя ит салды.

* * *

Ах халаттыг имчі оол
Түлгүні көрче.
— Токсокороз...—тіпче ол.
Каяк пілбинче.
— Токсокороз?..
— Ағырыг.
Істі ағырии.
— Мин пілбеем..., ачырғастыг,
Син чох азырии...
— Чох, пастап көзідерге
Кирек полған, оол.
Сидік полбаан сөлирге,
Ағырбасчых ол.
Ананъ ол ағаа пирче
Күстіг сантанин.
Анынъ соонда ізірче
Паза пасха им.
— Чазыл полар ба, абаам?—
Каяк ам сурча.



— Чазылар тіп сағынчам,—
Имчі нандырча.
...Кӳн кӳн соонанъ иртіпче.
Чатча „Кӧйтігес“,
Че ам тын айлан килче,
Хорғыстығ нимес.
Ам айлар учухчалар.
„Кӧйтігес“ хазых!
Колхозха сыйлапчалар.

Ал, колхоз, сыйых!
Контора алнындағы
Улуғ-кічіглер
Хос аттығ ханъаадағы
Анъзар көрчелер.
Кізілер чоохтасчалар:
— Кем көрер?
— Тода.
— Іргек тӱлгее хостырлар.
— Хайда?
— „Наа чолда“.
Анда, ханъаа хыринда,
Каякнанъ Ханчых.
Правление алнында
Каяк чоохтачых:
—... Көп клетка пӱдірілер
Ала хазаада.
Чылтынъ хара тӱлгӱлер
Чӧрерлер анда.
Пістінъ дее анъ фермабыс
Санда пар ползын!
Піріккен колхозыбыс
Улам пай ползын!



Котюшев Иван Григорьевич

Лиса Каяка

ПОЭМА ДЛЯ ДЕТЕЙ

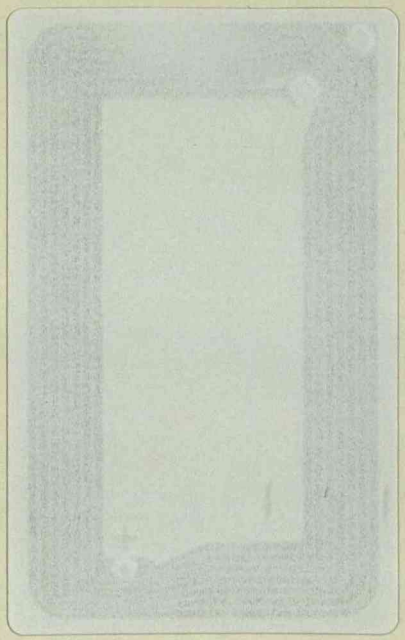
Рисунки *В. А. Тодыкова*

Редактор *М. Н. Чебодаев*

Подписано к печати 16 декабря 1959 г. Формат бум. 70x92¹/₁₆. Печ. л. 1 . Уч-изд. 0,61
Тираж 1000 экз. Заказ 3680 . АЧ00342. Цена 30 коп.

Хакасская областная типография, г. Абакан.

НОВАЯ ЦЕНА
— руб. 02 коп.



Паазы 30 ахча.

С 1 I 1961 года
Новая цена р — к 3

НОВАЯ ЦЕНА
— руб. 02 коп.
9-1-77